

Bölgemiz HES'leri Tartışıyor

Elektrik Mühendisleri Odası Trabzon Şubesi'nin 13-15 Kasım 2009 tarihinde düzenlediği sempozyumda hem Doğu Karadeniz Havzası hem de Çoruh Havzası'nda yapılan ve gelecekte yapılması planlanan Hidroelektrik Santraller bütün boyutları ile tartışıldı.

EMO'nun düzenlediği sempozyum; eksikleri de olsa tarafları bir araya getirmiş ve tartışmaların doğru bir zeminde yapılmasına imkan sağlamıştır. Emeği geçen, katkı sağlayan başta Oda başkanları ve yöneticiler olmak üzere herkesi kutluyorum.

Bundan sonra yapılacak çalışmalara, bölgemizin ve halkımızın çıkarları doğrultusunda atılacak adımların ışık tutmasını temenni ediyorum.

Sempozyumda sınırlı da olsa bölge halkını temsilen sivil toplum kuruluşlarının ve bireylerin kendini ifade etme fırsatı yaratılmıştır.

2001'li yıllardan sonra verilen HES lisanslarıyla yaratılan kaotik ortamda halkın öfkesi ve tepkisi üniversite salonlarında yankı buldu. Halka rağmen, yatırım yapmak istemenin kolay olmayacağını işaretleri de verilmiş oldu.

İki günlük HES tartışmalarından edindiğim gözlemlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum;

- Bugün karşımıza çıkan HES faaliyetleri, hazırlıkları esnasında hiçbir havzada (özellikle Doğu Karadeniz Havzası da dahil) "Entegre Havza Yönetimi" planlaması yapılmadığından (25.000'lik haritalar üzerinden kuru dere yatakları da dahil), boncuk gibi ardışık dizilen HES'lerin önemli bir kısmı gerçekçi olmaktan uzaktır.
- 1990'lı yıllardan bugüne Doğu Karadeniz Havzası'nda yaşanan pek çok sel felaketi nedeniyle Devlet Su İşleri, plan proje ve uygulama olarak yaşanan bu sellere odaklanmıştır.
- HES'ler ve uygulamalardan doğan sonuçlar yeterince tartışılmamıştır. Planlama ve proje çalışmaları 2000'li yıllardan sonra çıkarılan yeni yasalarla özel sektöre yönlendirilmiştir.
- Doğu Karadeniz Havzası'nda yaratılan karmaşa ve başıboşluğu nasıl açıklayacağız? Devlet Su İşleri üst yönetiminin kendi yetki alanlarında enerji ve HES politikalarını doğru yönetemediğini saptamak gerekir.
- Bu yönetememe durumu, HES'ler konusunda pek çok yanlış imza atılmasını da beraberinde getirmiştir.
- "Suyun Para Eden" faydalı yönlerinin tartışılması bilim insanları (üniversite) ve ilgili yetkin kurumlarca yapılmadan işler "siyasilere" bırakılmıştır.

- Doğu Karadeniz’de “HES ve lisans” patlamasının arkasında bölgemizi tanımayan bürokratlar olduğu kadar, halka “Enerji Krizini” hatırlatmak için bilerek lambaları karartabilen siyasiler de olmuştur.
- 2001’den sonra ortaya çıkan “HES lisansı” alıp satan “çantacılar” vurgusuna kamu çalışanı olan konuşmacılar da katılmıştır.
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’nün Çevre ve Orman Bakanlığı’na bağlanması ilkesel olarak yanlış bir adım olmuştur. Devlet Su İşleri’nin içinin boşaltılması ve etkisizleştirilmesi süreci başlamıştır. Plan mı, pilav mı? tartışmasında pilav diyenlerin bilinçli veya bilinçsiz başarısıdır, bu! En küçük derelerden büyük havzalara kadar sorumlu bir kuruluşun işlevleri doğrudan ve dolaylı olarak kısmen elinden alınmıştır.
- Bütüncül Havza Planlaması’na yönelik neredeyse yarım asırlık emek ve ürünün DSİ’nin elinden alınmasını yılların emeğine saygısızlık olarak değerlendiriyorum.
- Suyun sahibi önce yerel de o yörede yaşayan insanlardır ve 70 milyon adına kamudur, kamu idareleridir. Doğu Karadeniz Bölgesi’nde 70 milyon insanımızın önüne konan kötü yemekte Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu’nun (EPDK) rolünün olduğu, ayrıca ne olması gerektiği tartışma konusu yapılmalıdır.
- Görünen odur ki Doğu Karadeniz’de HES’lerle enerji üretme olayı “Enerji Adına” ekonomik rant sağlama adına 1/25.000’lik kağıt parçaları üzerinden ulufe dağıtma olayına çevrilmiştir. Böylece bölgemiz bazında yaşanabilecek çatışmalarında tohumları atılmış oldu. Bu kabul edilemez. Biz işlere başlayalım “kervan yolda dizilir” anlayışı bölgemiz koşullarında kabul edilemez.
- Bölgemizin ekolojisi, eko sistemi hassastır, duyarlıdır. Bölge insanı gurbette olsa da köyünde kendi yağıyla kavruluyor olsa da kültürüne, geçmişine bağlıdır ve oldu bittiye izin vermez.
- Hazırlanan projeler, ÇED’ler gerçekçi (Çevre-Enerji İkilemine Optimum Çözüm Olması) olmadığı sürece yanlışlar yereldeki vatandaşlardan geri dönecektir. Mahkemelerin yükü daha da artacak HES’lere teknik otoriteler değil hukuk otoriteleri karar verecektir.
- Enerji ve çevre ikileminde her havzanın ve her vadinin doğrularına göre yeniden değerlendirmeler yapılmalıdır. Çevre ve Orman Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Elektrik İşleri Etüt İdaresi, enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, üniversiteler koordine olmalıdır. Gerekliyorsa verilen lisanslar iptal edilmeli, en aza indirilmelidir. Süreç ileriki yıllara yayılmalıdır.
- 0,5-1 mw üzeri HES’lerde proje sürecinde ÇED raporu istenmelidir. Can suyu miktarlarında yönetmeliğin ilgili maddesinin gerçekçi olmadığı ve yöremizdeki ihtiyaçlara cevap veremeyeceği konuşmacılar tarafından birçok kez vurgulanmıştır. Her havza kendine göre özel ve tekdir.
- Ortak sorunlar:
  - Bütüncül havza planlaması yapılmamıştır
  - Dereler, ırmaklar ve yan dereler üzerinde ardışık projelere izin verilmiştir.
  - Başlayan işlerin denetlenmesi yapılamıyor
  - ÇED’lerde büyük sorunlar yaşanıyor
  - Yerelde öfke, isyan büyüyor Doğu Karadeniz Bölgesi’nde gergin bir bekleyiş var.
  - Enerji ve su hakları konusunda yerelde yaşayan insanlarımıza bilgilendirme yapılmadı.

Yukarıda yazılanlardan dolayı; böyle düşünenler enerji ve HES karşıtı olarak algılanmamalı “kışkırtıcı”, “marjinallik” gibi sıfatlar yakıştırılmamalıdır.

Gerekli önlemler alınmazsa milyar dolarlara mal olan pek çok proje yatırımcılarının da elinde kalabilir.

Ortak aklın bulunmasında ilgili bütün kurum ve kuruluşlar görev ve sorumluluklarını yerine getirmelidir. Zaman geçirmeden kapsamlı bir çalışma başlatılması zorunluluğu dile getirilmiştir.

Doğu Karadeniz Dünya üzerinde 200 ekolojik bölgelerden biri, bıçak sırtında, kırılğan, dinamikleri çok farklı, hassasiyetleri yüksek, potansiyel tehlikelerle dolu büyük ölçekli bir laboratuardır.

Böyle bir laboratuarda bilim insanlarının, teknokratların, deneyimli ve yöreyi bilen bürokratların, aydınların ve yerelde yaşayan insanların sesine ve sözüne daha çok kulak verilmesini söylemeye ısrarla devam edeceğiz.